

ՄԻՐՎԱՐԴ ԱՍՐՅԱՆ

ՀՊՄՀ հայ նոր և նորագույն գրականության և նրա
դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի հայցորդ

ՈՒԺԵՂ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐԸ Ռ. ՀՈՎՍԵՓՅԱՆԻ
«ԾԻՐԱՆԻ ԾԱՌԵՐԻ ՏԱԿ» ՎԵՊՈԽՄ

Բանալի բառեր և արտահայտություններ Քաղաքացիական հասարակություն, ուժեղ անհատներ, ուժեղ պետություն, հեղափոխություններ, հակասություններ և հակադրություններ, բնական ընտրությունից հեռացում, քաղաքակրթություն, հակասությունների գործընթաց, իշխանավոր:

Ключевые слова и выражения: Гражданское общество, сильные личности, сильная страна, революции, противоречия и контрасты, отдаление от естественного отбора, цивилизация, процесс противоречий, чиновник.

Key words and expressions: civil society, strong personality, powerful state, revolutions, contradiction and opposition, moving away from natural choice, civilization, contradiction process, ruler.

Ռուբեն Հովսեփյանը հայ նորագույն գրականության ինքնատիպ դեմքերից է, ում ստեղծագործությունները հիրավի արժանի են ուշադրության, համակողմանի վերլուծության ու արժևորման: Նրա գեղարվեստական արձակը՝ բազմաժանր ուղղվածությամբ ու թեմատիկ հարցադրումներով, մարդկային կերպարների հոգեբանության բացահայտման, ներաշխարհի փիլիսոփայական ընկալումներով, ազգային կոլորիտի ընդգրկուն ու խորքային մատուցմամբ ոչ միայն քննություն են բռնել ժամանակի մեջ, այլև արժանացել հասարակության լայն շերտերի բարձր գնահատականին:

ՀՀ անկախության և նրան նախորդած տարիները մարդկային շատ արժեքներ փոխեցին, աղավաղեցին տարիներով բյուրեղացած ազգային ու համամարդկային գրված ու չգրված իրողությունները, ինչն էլ Ռ. Հովսեփյանը դարձրել է «Ծիրանի ծառերի տակ» վեպի հիմնական թեմա:

Վեպում ընդգծվում է այն միտքը, որ հակասություններն ու հակադրությունները ոչ թե հասարակության, այլ մարդկանց մեջ պետք է փնտրել: Թեև հասարակարգեր են փոխվում, գաղափարախոսություններ ձևավորվում, հեղափոխություններ իրագործվում՝ ամենը խաբկանք է,

որովհետև շարժումն արգելում են, չեն նպաստում, որ շարժումը թոփչփի համար անհրաժեշտ արագացում ձեռք բերի...

«Հիմա ինձ ամենաշատը հուզում է մեր քաղաքացիական հասարակության կայացման խնդիրը: Այլևս հույս չեմ կապում իշխանությունների և գործող կուսակցությունների հետ: Իմ ցանկությունը պայմանավորված է քաղաքացիական հասարակության կայացմամբ, ինչն էլ կարող է պարտադրել իշխանություններին ու կուսակցություններին՝ վերանայելու մեր ապրելակերպը: Քաղաքացիական հասարակության զարգացումը պիտի թարմացնի վաղուց ի վեր սեփականաշնորհված իշխանությունը և կուսակցություններին: Թարմություն է պետք թե՛ մտածողության, թե՛ կադրային, թե՛ գաղափարական ճահիճը պիտի վերացվի», - իր մտահոգությունն է հայտնում գրողը¹:

Վեպում արքտրականի որդուն՝ Ավետիքին, հեղինակը կատարել է փիլիսոփայական քայլ՝ կապ ստեղծելով սերունդների կյանքերի միջև: Արքտրականի որդու՝ Ավետիքի հիշողությունների միջոցով Ռ. Հովսեփյանը ներկայացնում է իր մոտեցումները ժամանակի տարբեր իրողություններին, որոնք անդառնալիորեն փոխում են մարդու կյանքի ընթացքը՝ դարձնելով նրան երջանիկ կամ դժբախտ:

«Ծիրանի ծառերի տակ» վեպում ես փորձել եմ կապակցել հեռավոր ու մոտ անցյալն ու ներկան, որպեսզի ուրվագծվի մեր ապագան»², - ասում է:

Որքան էլ որ Ռ. Հովսեփյանը անդրադառնում է անցյալին՝ այնտեղ տեսնելով այսօրվա կյանքի արմատները, այնուամենայնիվ, վեպը մեր ապագայի ուրվագիծն է՝ անցյալի իրականությամբ, դասերով ու այդ իրականությունից դասեր քաղելու անհրաժեշտությամբ ապագային ուղղված նոր հայացքով, նոր փիլիսոփայությամբ ու տեսլականով:

«Ծիրանի ծառերի տակ» վեպի գրելու առիթի մասին խոսելիս գրողը ցավով նկատում է, որ մեր հեռավոր ու մոտ պատմությունը չէր ձևակերպվել որպես ձեռնարկ կամ դասագիրք, «իսկական, ճշմարիտ, անընդմեջ ու շարունակական պատմության ծարավ է մնացել»³:

Ռուբեն Հովսեփյանը որպես հերոսներ ընտրել է պարզ, բարի, իմաստուն, աստվածային պատգամներով ապրող մարդկանց: «Ծիրանի

¹ «Գրական թերթ», 2013, 04 ապրիլ:

² «Գրական թերթ», 2009, 25 դեկտեմբերի:

³ Նույն տեղում:

ծառերի տակ» վեպում իր սայլակով մրգաչիր և այլ ապրանքներ շուկա բերող Ավետիքի և շուկայում առնող-ծախող Շերեփուկի երկխոսությունների միջոցով «ջրի երես են հանվում» իրականությունն ավերող երկրի բարքերը. լրտեսները հետևում են սայլապանին, նրա տղային Գոռին, իսկ ակամա գործակալները սովորական մարդիկ են՝ Շերեփուկն ու մյուսները, որոնց հետ հերոսներն անընդհատ փոխշփումների մեջ են:

Դեպքերի զարգացումների ընթացքում, հայրենիքի, պատվի ու խղճի մասին խոսելիս Շերեփուկը հաստատում է, որ հայրենիքը ոչ այլ ինչ է, քան սար, ձոր, անտառ, լիճ, հանք, ջուր...որոնք բոլորն էլ վաճառվում են, մանավանդ, եթե դրանց համար աներևակայելի բարձր գին է առաջարկվում: Քայլ առ քայլ հասունացնելով ասելիքը՝ գրողը մեր առջև բացահայտում է հասարակության տարբեր շերտերում թաքնված հարաբերությունները, որոնց վրա է հենված կյանքի ամենօրյա ռիթմը: Աստիճանաբար, ժամանակային բոլոր իրադարձություններն ու մարդկային հարաբերություններն ընդգծում են ուժեղ, քաղաքացիական հասարակական անհրաժեշտությունը, որն ի գործու կլինի վերացնել մարդկանց և բարոյական արժեքների միջև օրեցօր սեպի պես խրվող անջրպետը:

Ավետիքը ծիրանի այգու հատումից մնացած մի կոճղ էր քաղաք բերել՝ փայտագործ Վարոսի համար, ճանապարհին էլ ձևակերպել ասելիքը. «Վարպետ, երբ սիրտն ու ուղեղը հաշտ չեն, ավելի լավ է մեռնես ու չտեսնես երկուսի էլ պարտությունը... Գեղեցությունը գեղեցկություն, վայելքը՝ վայելք, բայց ծառը նաև բերք պիտի տա, չէ՞...»: Թեև ծառերը թուլացել են և չեն կարողանում դիմադրել հիվանդությանը, բայց վեպի հերոսը մտատանջվում է. «Ծառը որ թուլացավ, որդը ներսից էլ կծնվի»⁴: Սա կարելի է ընկալել որպես փոխաբերական միտք, որը հասարակության և իշխանության աղերսների տիրություն է... Ուժեղ հասարակություն է պետք, որպեսզի կարողանա դիմակայել ներսից կազմալուծելու յուրաքանչյուր փորձին, որպեսզի մեր ներսի որդը գլուխ չբարձրացնի ու խարխլի գոյություն ունեցող մարդկային բարոյականության հիմքերը, - եզրակացնում է հեղինակը:

⁴ Հովսեփյան Ռ., Ծիրանի ծառերի տակ, էջ 40:

Վեպում գրողը ցավով նկատում է, որ հին օրենքները չեն գործում, նորն էլ չկա: Իսկ հեղափոխականները միշտ վարկաբեկել են հեղափոխությունները: «Որևէ մեկն ընկալում է այդ շարժումը՝ որպես հակադրությունների միասնական գործընթաց, որպես նյութի շարժման մի ձևի թռիչքանման, հեղափոխական անցում մի այլ ձևի»⁵:

Միրվարդ Ասրյան

Ամփոփում

ՀՀ անկախության և նրան նախորդած տարիները մարդկային շատ արժեքներ փոխեցին, աղավաղեցին տարիներով բյուրեղացած ազգային ու համամարդկային գրված ու չգրված իրողություններ: Մենք փորձել ենք՝ դիտարկել Ռուբեն Հովսեփյանի «Ծիրանի ծառերի տակ» վեպը՝ հիմնավորելով, որ նրանում արծարծված խնդիրները ժամանակային հստակ վավերագրության արտացոլումներ են և միտված են խթանելու հասարակական կյանքի բարելավման ընթացքը, զարգացումն ու առաջընթացը:

Ռուբեն Հովսեփյանի վեպում ընդգծվում է այն տեսակետը, որ հակասություններն ու հակադրությունները ոչ թե հասարակության, այլ մարդկանց մեջ են: Այս տեսանկյունից գրողը կարևորում է ուժեղ անհատներ ունեցող բարձր քաղաքացիական գիտակցությամբ հասարակություն ունենալու խնդիրը:

Сирвард Асрян

Резюме

Обретение независимости и последующие годы изменили многие ценности, исказили выкристаллизованные в течении многих лет писаные и неписаные, национальные и общечеловеческие реалии. Мы попытались проанализировать роман <<Под абрикосовыми деревьями>> в том ракурсе, который позволит раскрыть проблемы поднятые в романе и отобразит конкретные исторические документации, направленные на развитие, прогресс и улучшение социальной жизни.

⁵ Նույն տեղում, էջ 80:

В романе Рубен Овсепян подчеркивает ту точку зрения, которая указывает на то, что противоположенности и противостояния находятся не в обществе, а в людях. С этой точки зрения писатель подчеркивает важность проблемы существования сильных личностей в обществе с высоким гражданским самосознанием.

Sirvard Asryan

Summery

Many human values changed during the years of Independence of the Armenian republic and preceding years; some written and unwritten facts of national and universal importance which had already become stable in course of time, were distorted. Trying to consider Rouben Hovsepian's novel "Under apricot trees" we state that the raised problems are precise reflections of that time and are aimed at promoting the process of improvement, development and progress of social life.

In his novel Rouben Hovsepian emphasizes the viewpoint that contradictions and conflicts are not embedded in the society: they are found in people. From this perspective the author highlights the problem of developing a society with high civil consciousness and strong individuals.